

МЕДІАОСВІТА В ОСВІТІ

Є. О. Яловець

Визначено сутність медіаосвіти та розглянуто необхідність подальшого її впровадження як ефективного засобу, за допомогою якого можна протистояти негативним медіавпливам на підростаюче покоління.

Ключові слова: медіаосвіта, світовий освітній простір, інформаційна революція, медіакомпетентність, медіакультура.

Яловец Е. А. Медиаобразование в образовании

Определена сущность медиаобразования и рассмотрен вопрос о необходимости дальнейшего его внедрения как эффективного средства, с помощью которого можно противостоять негативным медиавоздействиям на подрастающее поколение.

Ключевые слова: медиаобразование, мировое образовательное пространство, информационная революция, медиакомпетентность, медиакультура.

Yalovets E. A. Media Education in the Education

This article explains the purpose of media education and considers the need for further implementation as an effective mean to resist negative media influences on the younger generation.

Keywords: media education, global educational environment, the information revolution, media competence, media culture.

Упровадження медіаосвіти в школах України – це важлива складова розвитку інформаційного суспільства. Актуальність дослідження обумовлена тим, що входження України у європейський і світовий освітній простір детермінує необхідність узгодження напрямів і принципів реформування шкільництва та вищої освіти із загальними тенденціями розвитку освіти в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційна революція і, як наслідок, виникнення інформаційного суспільства та його наступної фази – суспільства знань – починають кардинально змінювати не лише світову та національні економіки, а й життя людей та спосіб влаштування сучасного світу. Тому ця проблема стала однією з основних для більшості міжнародних організацій, наукових та освітянських спільнот, а отже, і засобів масової інформації в Україні зокрема. Проблема медіаосвіти в контексті світового інформаційного простору є комплексною, її прямо чи опосередковано вивчали такі вітчизняні журналісти-ознавці, як В. Різун, М. Тимошик, В. Шкляр,

I. Слісаренко та ін. Останнім часом проблемою переймаються і представники точних наук, зокрема вчені Л. Шульман і В. Пугач, іхні колеги з НАНУ, які активно пропагують у друкованих та електронних ЗМІ ідею інтеграції української науки у світовий процес.

Наукова новизна запропонованого дослідження полягає у виокремленні найбільш характерних чинників, що впливають на формування оптимальних норм медіаосвіти в Україні.

На численних міжнародних конференціях із проблем інформаційного суспільства та суспільства, побудованого на знаннях, що проводилися під егідою ЮНЕСКО (Майнц, Німеччина, 2002; Париж, Франція, 2003; Будапешт, Угорщина, 2004), та світовому саміті з проблем інформаційного суспільства (Туніс, 2005) було зроблено важливі теоретичні узагальнення щодо тенденцій розвитку світової медіаосвіти та ролі ЗМК у цьому процесі. Загалом було визначено, що сучасна інформаційна революція стала можливою лише завдяки збігові кількох чинників. Серед головних –

Яловець Євген Олександрович, учитель фізики Розсошеннівської гімназії Полтавської районної ради Полтавської області

поява цифрових засобів обробки інформації, прискорений розвиток електроніки, освоєння людиною космосу і створення супутниковых технологій зв'язку, розробка інформаційних мережевих технологій і створення Інтернету.

Для прикладу, генерування й використання знань, інвестиції в науку та освіті для забезпечення сталого розвитку й підвищення рівня життя в різних країнах істотно різняться. За даними Світового банку, 85 % сукупних світових інвестицій у науку здійснюють країни-члени ОЕСР (організація економічного співробітництва та розвитку), що об'єднує 34 найбільш економічно розвинених країн світу держав Європейського Союзу, США, Австралію, Корею, Японію та інші), 11 % – Індія, Китай і Бразилія та нові промислово розвинені країни Східної Азії, і лише 4 % – решта країн світу, до яких належить і Україна. Тому держави з передовою економікою створили для себе благодатне замкнене коло, коли результати наукових досліджень і якісної підготовки кадрів забезпечують створення нових багатств, які є основою для подальшої підтримки власної науки та освіти.

У цьому контексті важливо проаналізувати рівень розвитку інформаційного суспільства та ринку телекомунікацій в Україні.

Наша держава з 46-мільйонним населенням має один із найвищих у світі індексів освіченості (9 % письменного населення) і величезний потенціал, але залишається країною з низькотехнологічною промисловістю та недостатньо розвиненою інфраструктурою. Важливим чинником, що може посприяти становленню України як потужної інформаційної держави, є розвиток рівня медіаосвіти.

За свідченням фахівців ЮНЕСКО, медіаосвіта з'явилася як інструмент захисту від шкідливих ефектів і трендів медіа. Першою країною, яка використала цю парадигму "щеплення", стала Велика Британія в 30-х рр. ХХ ст. У 60-х рр. переважна більшість західних інтелектуалів із заперечення медіа перейшла до заперечення та критики різних видів медіа й популярної культури. Цей процес прийнято називати "парадигмою популярної культури". Нарешті, наприкінці минулого століття прийшло розуміння, що ідеологічна сила медіа пов'язана з натуралізацією зображення. На сьогодні у Великій Британії та Австралії медіаграмотність викладається як окремий курс у плані підготовки фахівців за гуманітарним напрямом.

Виходячи з основної ідеї цього документа, медіаосвіта має розпочинатися якомога раніше й тривати весь період

навчання в школі, позашкільному закладі та в університеті. Важливо наголосити, що медіаосвіта у країнах західної демократії відповідає гаслу "Освіта впродовж життя". Приміром, французький дослідник Жан Гоне медіаосвітню практику у своїй країні представляє в такій послідовності: "ЗМІ в початковій школі", "Мас-медіа в колежі", "ЗМІ в ліцеї", "ЗМІ в професійному ліцеї", "ЗМІ в університеті" [1, с. 46–58].

За умови, коли кожен користувач може за допомогою власного комп'ютера вийти до всесвітньої мережі й отримати інформацію, що зберігається там у якомусь іншому комп'ютері, відбувається, на думку західних фахівців, процес розмивання кордонів і дифузії між різними засобами масової інформації, що впливає і на процеси медіаосвіти. Ми стаємо, таким чином, свідками глобального процесу з медіаконвергенції [3, с. 28–29].

Дослідники нині розрізняють власне журналістську освіту і медіаосвіту (Media Education), або медійну освіту. Науковці в Північній Америці й Західній Європі запропонували чимало визначень цього поняття, вони розробляють теорії, вказують напрями медіаосвіти, обґрунтують її моделі. Безперечно, до медіаосвіти належать аудіовізуальна освіта, кіносвіта, а також, за аналогією, телеосвіта, радіосвіта, мультимедіаосвіта, Інтернет-освіта тощо.

Зарубіжний досвід у цій галузі успішно запозичила Росія, де вже захищено дисертаційні дослідження з медіаосвіти, зареєстровано спеціалізацію "Медіаосвіта" в рамках спеціальності "соціальна педагогіка", готують медіапедагогів для середньої школи, видають навчальні посібники, роблять спроби ввести медіаосвіту в навчальні програми [6].

Один із російських дослідників медіаосвіти професор О. Федоров розуміє її як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової інформації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки [6]. Професор Львівського національного університету імені Івана Франка Б. Потятиник пропонує своє визначення: "Медійна освіта – це науково-освітня сфера діяльності, яка ставить за мету допомогти індивідові сформувати психологічний захист від маніпуляції чи експлуатації з боку мас-медіа і розвинути/прищепити інформаційну культуру. Медійна освіта спрямована і на масове оволодіння елементарними журналістськими навичками та новітні-

ми технологіями, і на захист індивідів від надміру агресивного інформаційного довкілля (скажімо, впливу екранного насильства, пропаганди, порнографії, реклами)" [8, 6].

Медіаосвіта – це комплекс спеціальних знань і методів підготовки до сприйняття інформації, що виробляється як регіональними, так і міждержавними ЗМК (засоби масової комунікації). Останнім часом у поняття медіаосвіти включено етичні категорії толерантності, віротерпимості. Проте основним питанням медіаосвіти залишається адекватність інтерпретації інформації.

В Україні медіаосвіта тільки розпочинає свою історію. У 2003 р. було започатковано випуск електронного журналу "Медіакритика" [http://www.mediakrytyka_franko.lviv.ua], організовано "круглий стіл" "Сучасна преса: інструмент конфліктності чи толерантності", влаштовано першу Інтернет-конференцію "Медіаосвіта в Україні: стан і перспективи", у якій взяли участь журналісти й педагоги з різних міст України та Польщі.

За останні роки члени редколегії "Медіакритики" провели кілька пресконференцій на факультетах журналістки і в Інтернет-центріх ITAP (Інформаціонное телеграфное агентство России) в Україні. На них Міністерству освіти і науки України було запропоновано створити мережу медіаосвіти, зокрема ввести до програм підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів курс з медіаосвіти, розглянути доцільність уведення спеціальності "медіапедагог".

Якщо не вдається переробити пресу, то треба змінити її аудиторію. Саме такий підхід і застосовує медіаосвіта з намаганням прищепити "психологічний імунітет" до патогенного впливу медіа, який пов'язують із надміром реклами, пропагандою і фальсифікацією, екранним насильством і порнографією. Отже, медіаосвіта – це, з одного боку, оволодіння сучасними комунікативними технологіями, а з другого – формування більш відповідального ставлення до використання цих технологій.

У світі останнім часом утверджується досить широке розуміння медіаосвіти не тільки як певного компонента шкільного чи навчання у ВНЗ, а і як довгострокової суспільно-просвітительської діяльності, що охоплює дітей і дорослих, медіаосвіта розглядається як постійний розвиток і самовдосконалення особистості в суспільстві.

Якщо поставити питання, чи мають засоби масової комунікації на нас певний вплив, то кожен відповість ствердно,

адже медіа створюють навколо сучасної людини особливу медійну реальність, яка формує її світогляд, ціннісні орієнтації, смаки, захоплення, імідж тощо. Контактування з медіа має вплив у сфері освіти й виховання, розвитку свідомості, формування поведінки, поглядів, реакцій, відгуків, поширення інформації.

Сучасне юне покоління все частіше називають «медійним». І хоч ступінь обізнаності в різних засобах масової комунікації залежить від багатьох чинників, зацікавленість дітей у медіа зростає, і вільний час більшості сьогоднішніх дітей та підлітків тісно пов'язаний саме із засобами масової комунікації. І це не дивно, оскільки сучасні медіа (особливо Інтернет) для них є чимось значно більшим, ніж звичайні засоби пізнання навколошнього світу. Це їхній світ, їхня віртуальна реальність, де все найкраще й найгірше може бути як створене, так і знищеннє. Молоді подобається мати справу з новими технологіями. Але, як сказав у свій час ще Гіппократ, «все, що занадто, – те шкідливо». У результаті рано чи пізно ми стикаємося з проблемами, що стосуються як здоров'я дітей (надмірна вага, близькозорість тощо), так і медіазалежності, що виражається в образливості, імпульсивності, роздратованості й заважає нормальному розвитку дитини, її творчому самовираженню.

Зловживання медіа завдає шкоди й спілкуванню дітей. Телефонно-віртуальна спільність інтересів позбавляє їх «живого» спілкування. Коли ж дитині доведеться відрівати очі від монітора чи вухо від телефонної трубки й поспілкуватися з людьми навколо, вона відчуває неабиякі труднощі.

Ученими встановлено, що, наприклад, для Інтернет-залежних користувачів характерні прагнення до ризику, тривожність, агресивність, прагнення до домінування, впертість, егоїзм, емоційна чутливість, пошук нових відчуттів. Відомі випадки, коли Інтернет-залежні роками не виходили з дому, кидали навчання й роботу, втрачали інтерес до реального життя, ні з ким, крім віртуальних друзів, не спілкувалися – тобто в прямому значенні потрапляли у віртуальну павутину, добровільно заточивши себе в чотирьох стінах. Часто такі користувачі вже не в змозі самостійно подолати цю проблему.

Багато тут залежить і від батьків. Але при цьому має діяти не заборона (що зустрічається найчастіше), а вміння перетворити можливості преси, телебачення, комп'ютерної техніки не на шкоду, а на користь дитині. На жаль, без медіаграмотності батьки не спроможні це зробити.

Те ж саме стосується і педагогів. Сьогодні серйозною проблемою освітньої

системи є зниження загального культурного й освітнього рівня учнів. Часто вони навчаються не на повну силу або взагалі не мають бажання отримувати нові знання. Вони відчувають значні труднощі, коли виникає необхідність зосередитися, логічно мислити, застосувати зв'язне мовлення. Однією з причин такої ситуації є величезна кількість різної інформації, пропонованою медіа. Характерні для сучасних молодих людей пасивність та інфантильність пояснюються значною мірою видимою доступністю задоволення всіх бажань «тут і зараз», «легких» грошей, що демонструються в телепрограмах, комп'ютерних іграх, рекламі, молодіжній «жовтій пресі» тощо.

Тому важливе завдання сучасних батьків і педагогів полягає не стільки в тому, щоб навчити дітей користуватися медіатехнікою (циого вони без особливих зусиль навчаються й самостійно), скільки в тому, щоб допомогти їм оволодіти вмінням працювати з медійною інформацією: знаходити й відбирати найбільш важливі для себе у величезному інформаційному потоці дані, відрізняти істинну інформацію від брехливої, твори справжнього медіамистецтва від дешевих підробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоне Ж. Освіта і засоби масової інформації / Ж. Гоне ; пер. з фр. – К., 2002. – 207 с.
2. Гончаров-Красс А. Медіакультура и школа / Александр Гончаров-Красс [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.proza.ru/2012/04/04/952>
3. Ла Рош В., фон. Вступ до практичної журналістики : навч. посіб. / Вальтер фон Ла Рош ; пер. з фр.: В. Климченко, А. Баканов. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
4. Медіакультура: теории, практики, технологии : програма курса / В. Зверева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://culturca.narod.ru/media09.htm>
5. Медіаосвіта – вимога сьогодення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.google.com/document/d/1Y5EfKNJjaHR7H7XtI17VwrxGH4QvPlDkOmQyTu7N0hw/edit?pli=1>
6. Онкович Г. В. Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіаосвіти / Г. В. Онкович // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 29-31.
7. Освітній портал Дніпропетровщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dnepredu.com/uk/site/mediakultura.html>

8. Потятиник В. Масова журналістська освіта – а чому б ні? / В. Потятиник // Медіакритика. – 2005. – № 10. – С. 7–10.
9. Сергеева О. В. Медіакультура в практиках повсякденності : дис. ... д. соцiol. н. / О. В. Сергеева. – Санкт-Петербург, 2011. – 411 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/mediakultura-v-praktikakh-povsednevnosti>.

Цитувати: Яловець Є. О. Медіаосвіта в освіті / Є. О. Яловець // Постметодика. – 2015. – № 2. – С.26–29.

© Є. О. Яловець, 2015. Стаття надійшла в редакцію 10.12.2013 ■